

Sebastian Barry s-a născut în 1955 la Dublin și a studiat la Trinity College din Dublin. Printre posturile sale academice se numără cele de *writing fellow* la University of Iowa (1984) și la Trinity College, Dublin (1995–1996).

A publicat piese de teatru, poezie și mai multe romane, printre care *The Whereabouts of Eneas McNulty* (1998), *Annie Dunne* (2002) și *Calea cea lungă* (*A Long Long Way*, 2005), carte aflată printre finalistele la Premiul Man Booker și la International IMPAC Dublin Literary Award. Romanul său *Jurnalul ascuns* (*The Secret Scripture*, 2008) a fost finalist la Premiul Man Booker și a câștigat Premiul James Tait Black Memorial și Premiul Costa, iar *On Canaan's Side* (2011) a fost nominalizat la Premiul Man Booker și a câștigat Premiul Walter Scott. Cele mai noi romane ale sale sunt *Un gentleman de ocazie* (*The Temporary Gentleman*, 2014) și *Zile fără sfârșit* (*Days Without End*, 2016), ultimul dintre ele nominalizat la Premiul Man Booker și câștigător al Premiului Costa și al Premiului Walter Scott.

Sebastian Barry trăiește în comitatul Wicklow din Irlanda, împreună cu soția și cei trei copii.

SEBASTIAN BARRY

UN GENTLEMAN DE OCASIE

Traducere din limba engleză
VIRGIL STANCIU

București
2019

CAPITOLUL 1

— E o noapte splendidă, fără îndoială. Nici nu ți-ar trece prin cap că undeva se desfășoară un război.

Cuvintele, deloc profetice, fuseseră rostite de un Tânăr sublocotenent de marină pe puntea largă, cufundată în beznă, a navei noastre de aprovizionare aflată în drum spre Accra. Era un omuleț bondoc cu pielea arsă și înroșită de soarele de peste zi. Bucuros să aud accent irlandez, l-am întrebat de unde este, iar el, cu entuziasmul special rezervat de irlandezi compatrioților când se întâmplă să-i întâlnească în străinătate, mi-a răspuns: „Donegal“. Atunci am vorbit despre verile din Bundoran, unde tata se deplasa adeseori cu orchestra. A fost o placere să stau cu el în bătaia vântului câteva minute, în timp ce motoarele duduiau ritmic la mare adâncime sub noi.

De fapt, încărcătura constă din opt sute de soldați și ofițeri care se îndreptau cu toții spre diferite părți ale Africii Britanice. Se auzeau hărmălaia micilor conclavuri de jucători de cărți și muzica de estradă improvizată a băutorilor de whisky, iar un aer plăcut, cenușiu precum blana de cărtiță, trecea peste navă ca un val binefăcător. Vedeam coasta întinsă a Africii, o linie ce zvâcnea

continuu îci și colo. Singura iluminare provine de la luminile vesele ale navei și de la sumbrele iluminări filosofice ale Dumnezeului din cer. Altminteri, tărâmul din față noastră era favorizat numai de beznă: o trăsătură precisă de tuș negru, intens.

De câteva zile eram foarte binedispus, întrucât parăsem pe căstigător la cursele de cai din Middle Park, Nottingham. Din când în când îmi strecuram mâna în buzunarul drept și făceam să zornăie o parte din căstig, sub forma câtorva jumătăți de coroană. Restul fusese depozitat într-un buzunar interior al uniformei – un teanc de frumoase bancnote albe, foșnitoare. Mă dusese la Nottingham într-o permisie scurtă, care nu-mi permitea să acopăr lungul traseu de-a curmezișul Angliei și Irlandei până în Sligo.

Franța căzuse în ghearele lui Hitler și – brusc șiizar – coloniile de felul Coastei de Aur se văzuseră împresurate de un inamic nou: forțele armate ale Franței de la Vichy. Nimeni nu știa ce avea să se întâpte, dar eram transferați în grabă pentru ca, în caz de nevoie, să fim pregătiți să aruncăm poduri în aer, să minăm canale și să distrugem șosele. Auziserăm că regimenterile coloniale erau întărite cu noi recrui, mii de oameni de pe Coasta de Aur bulucindu-se ca să apere Imperiul. Presupun că atunci s-a înrolat și Tom Quaye, deși, firește, nu-l cunoșteam încă.

Așadar, stăteam acolo, emoționat de căstigul meu, fără să mă gândesc la prea multe, ca întotdeauna puțin amețit de faptul că mă aflam pe mare, oarecum îndrăgostit de coasta necunoscută și de țara misterioasă din față. De asemenea, aveam în mine cam o sticlă de whisky

scoțian, deși mă țineam pe picioare ca un copac pe rădăcinile lui. Era un moment de pură euforie. Părul meu roșu, același păr roșu care mă făcuse la început vrednic de atenția lui Mai – căci nu eu am salutat-o primul, ci ea pe mine, cu întrebarea parșivă din curtea universității: „Presupun că ți l-ai vopsit?“ –, părul meu roșu era pieptănat pe spate, chipiul de sublocotenent ținându-l apăsat ca un capac de oală, obrajii îmi fusseră bărbieriți de ordonanța mea Percy Welsh, lenjeria îmi era apretată, pantalonii, călcăti la dungă, pantofii bine lustruiți reflectau semnalele lunii – când, brusc, babordul navei parcă s-a ridicat în aer, chiar sub ochii mei, cu o erupție enormă, un gheizer, o explozie cutremurătoare, o sfâșiere asurzitoare cu zgromot metalic și un vast con roșu de flăcări, mare cât tortă Statului Libertații. Dintr-o dată, Tânărul sublocotenent din Donegal era la fel de mort ca un marsuin din cei eşuați pe plaja de la Enniscrone după o furtună, pe punte, lângă mine, doborât de o bucată colțuroasă de metal zburător. Oameni urcau de dedesubt în valuri furibunde, ușile scuipându-i afară ca pe o melasă cloicotindă; se auzeau țipete și întrebări, exact când giganticul perete de apă dislocată s-a prăbușit, nimerind puntea și turtindu-ne pe ea ca pe niște boțuri de aluat. Doi geniști de-a mei încercau să mădezlipească de punte, ea însăși ruptă și plină de crateră din cauza imensei forțe, și ploua peste noi cu alte fragmente izolate de vapor, care zdrăngăneau, bubuiau, trosneau și ucideau.

– A fost o afurisită de torpilă, a zis, absolut redundant, sergentul meu, un omuleț numit Ned Johns, din Cornwall, cel mai priceput om la dezamorsarea unei

bombe neexplodate cu care lucrasem vreodată. Cunoștea probabil marca și calibrul torpilei, dar, chiar dacă le cunoștea, nu le-a numit. În secunda următoare, vasul imens a început să se încline spre babord, și, înainte de a apuca să-l înhăț, Ned Johns a alunecat la vale pe nou-creata pantă, s-a izbit de balustradă, și-a adunat trupul și s-a ridicat, s-a uitat înapoi la mine și apoi a fost trântit peste copastie, dispărând din vedere. Știam că eram în apă mult sub linia de plutire, simțeam acest lucru, mai mult sau mai puțin, cu întreg corpul, ceva vital smuls din navă avea un ecou în furca pieptului meu, o avarie produsă adânc, adânc, în vreo sală a motoarelor sau o despărțitură a calei.

Celălalt asistent al meu, Johnny „Fats“ Talbott, un tip atât de slab încât putea fi utilizat ca liță, cum zicea cândva sărmanul Ned Johns, mă folosea acum ca pe un soi de bolard, dar fără succes, pentru că vasul, se pare, reacționa târziu la lovitură: s-a ridicat cutremurându-se pe verticală, iar balustrada înălțată la trei metri, într-o mișcare bizară și imposibilă, l-a prins pe bietul John cu garda complet lăsată, fiindcă se încorda ca să reziste unei forțe venite din direcția opusă, și pe-aci i-a fost drumul, fulgerător, din spatele meu, trăgându-mă de cracul pantalonilor de uniformă și împrăștiindu-mi jumătățile de coroană, ca pe niște gloanțe, în toate părțile.

Așa că preț de o clipă de un calm straniu am rămas acolo, arătând lumii un picior despuiat, cu chipiul, inexplicabil, la locul său, udat în aşa măsură, încât mă simțeam constituit sută la sută din apă de mare. O scară de metal plină de oameni, apărută Dumnezeu știe de unde, poate chiar din vîntrele navei, dar mai probabil

de la marginea punții de comandă, cu o duzină de persoane agățate de ea ca maimuțele din junglă, zbierând și strigând, a trecut pe lângă mine de parcă ar fi fost un vagonet propulsat de demonul acelui atac, a străbătut de-a curmezișul puntea răvășită și s-a prăbușit în marea neagră, clocoindă, de dedesubt. Totul părea că urlă în acel moment: înaltul cer nocturn cu stelele lui eclipsate, întinsa și imaculata tipsie de argint a oceanului, vaporul sfârtecat, oamenii contrariați și distruși – și apoi, precipitat, s-a întronat tăcerea, cu cea mai scurtă domnie a vreunei tăceri din imperiile tăcerii, și întreaga panoramă – coasta din depărtare, marea, puntea – a fost un moment la fel de liniștită ca un tablou, ca și cum cineva tocmai ar fi terminat să-l picteze în studioul său și acum se uita lung la el, contemplându-l, întinzând mâna ca să pună o tușă finală de fum, de foc, de sânge, de apă, iar după aceea am simțit cum întreg vaporul mă lasă în voia Domnului, scufundându-se sub ghetele mele atât de brusc, încât timp de o secundă a existat un spațiu între mine și el, aşa că am rămas acolo ca un înger, un om înaripat, suspendat. Apoi gravitația a rupt vraja, gravitația a făcut țăndări blestemata de iluzie și, urlând, m-am prăbușit și eu, nenorocitul, odată cu vaporul, puntea s-a rupt pe valuri, a izbit apele sacre aşa cum un puști sparge gheăța de pe o băltoacă iarna, în Sligo, producând un zgromot ca atunci când se frânge ceva solid, ceva înghețat, sticla să zicem, dar nu sticla, ceva infinit mai moale și mai primitor, adâncurile, temutele adâncuri, motivul pentru care pescarii nu învață să înoate, să ne înghită apele repede, să nu fie zbateri și speranță și înot, nu, lasă-ți membrele să se odihnească, fii calm,

încrede-te în Dumnezeu, roagă-te repede Mântuitorului, ceea ce eu am și făcut, asemenea unui pescar din Aran, încredințându-mi sufletul Domnului și trimițând ultimul semnal de iubire să zboare de-a curmezișul Europei până la Mai, la Mai și la copiii mei, în sus pe coasta africană murdarită de noapte, peste Canare, de-a lungul vechii cizme a Angliei și apoi peste străvechea Irlandă, cea cu formă de bebeluș, ultima expresie a iubirii mele, te iubesc, te iubesc, Mai, îmi pare rău, îmi pare rău.

Oceanul s-a închis deasupra capului meu cu o voință de fier, și forța fantastică a vasului ce se ducea la fund m-a supt în adâncuri ca și cum o sută de demoni mă apucaseră lacomi de picioare, plonjam adânc, tot mai adânc: trușul transportor de trupe fabricat la Belfast, trupurile celor înecați deja, nenumăratele documente și planuri strategice, cutiile de sardelle îmbarcate la Alger, fabuloasele înzestrări pentru luptă, camioanele noi-nouțe, stocurile de anvelope, cei cincizeci și trei de cai, țarușii de lemn, cheresteaua, cutiile cu explozibil atent depozitat, totul se ducea în jos, în jos, la Neptun, într-o clipită, fără glorie sau lașitate, o acțiune a zeilor, a ciudatelor legi fizice, masa aceea enormă de metal lovită pe neașteptate, zdrobită, ruinată, distrusă, futură ca-n iad, cum s-ar fi exprimat Ned Johns, iar eu simțeam apa în jur ca și cum m-aș fi aflat în organismul unei creațuri fizice, ca și cum acesta ar fi fost sângele ei, iar forțele în acțiune, explicabile științific, ar fi fost tendoanele și mușchii făpturii. Apa mi-a astupat gura și a găsit canalele secrete din urechile mele, căuta să intre în mine, dar eu înhățasem, furasem, inspirasem cu exuberanță instinctivă o ultimă înghițitură mare de aer, pe care o transportam

spre adâncuri în coșul pieptului, în jurul inimii, acesta era răspunsul meu cântat, urechile îmi bubuiau acum de bubuitul mării, mi se părea că aud cum însuși vaporul tipă într-un vocabular dement al suferinței, ca și cum un om ar putea învăța undeva acest limbaj, sfâșietoarele tipete agonice ale unei nave. Tot timpul parcă stăteam încă în picioare pe punte, ceea ce nu era posibil, și apoi am crezut că vasul se răsucea într-o parte, ca un colos în culcușul lui, și n-am avut de ales decât să merg cu el, ca un somon căutând golurile dintr-o cascadă ca să-și croiască drum până la albia de pietriș din ghearele apei simple, și acum am crezut că mă năpusteam peste bord, departe de punte, propulsat mai rapid decât vaporul de o forță necunoscută, și că înaintam frecându-mă de metal, simțeam alge lungi și cochilii de scoici, firește că nu puteam să le simt, dar credeam că da, și tocmai când vasul s-a răsturnat, sau aşa mi-am imaginat, nu puteam să ști, în cel mai întunecat și mai profund abis negru, un moment de beznă totală, mișcare violentă, brusc am simțit chiar chila transportorului de trupe, ceva masiv, rotund și bun, sfânta chilă, baza credinței marinariului, garantul somnului său dintre carturi, dar ridicată aiurea, într-un loc greșit, ruptă violent de la locul ei normal, și în momentul acela, dar chiar în momentul acela, cu un geamăt năprasnic, un oftat sinistru și amenințător, un fel de tacere asemenea celui mai sinistru zgromot al creației, chila s-a oprit și a repornit în direcția opusă, ca spinarea unei balene, ca și cum vaporul ar fi fost acum o creațură a mării, și, dat fiind că mă țineam de chilă, călăream pe ea, ca o muscă pe o șa, m-a proiectat într-un fel înapoi, m-a catapultat lent, eram însuși

Omul Ghiulea de la vechiul circ de două parale de la Enniscrone, copilăria fulgerându-mi prin cap, întreaga mea viață fulgerând, iar apoi parcă eram înfășurat în sarturile micului arbore de la prova și mi-am strâns trupul într-o minge etanșă, iarăși din instinct pur, fără vreun gând în minte, și, în vreme ce vasul răpus se întorcea încet într-o parte, înfrumusețându-și damnarea cu cel puțin o voltă superbă de balerină, odgoanele înfășurate m-au rostogolit în fel și chip, imprimându-mi o vitează stranie, fără ca voința mea să conteze vreun pic, iar eu m-am destins, ca un îndrăgostit ridicându-se triumfător din patul nupțial, mi-am întins brațele, am plesnit cu ele oceanul și am înnotat, am înnotat, căutând suprafața, rugându-mă să-o găsesc, am continuat o milă după ce n-am mai putut respira, gata să-mi cresc branhibi pentru a supraviețui, și dintr-o dată totul a fost acolo, cerul excepțional de simplu, luminile goale ale lui Dumnezeu în porturile senine ale constelațiilor, și am înșăcat ca un copil lacom ceva plutitor, un fragment din ceva, un fragment distrus și prețios, și am plutit strângându-l tare, pe jumătate scos din minți, fără memorie un moment, oh, Mai, Mai, pentru o clipă toată absență și prezență, o ființă decupată și distrusă, o ființă vizibil reînnoită.

Slavă Domnului, în noaptea aceea navigam în convoi. Și, prin mila lui Dumnezeu, dintr-un motiv cunoscut doar căpitanului și echipajului său chircit, submarinul s-a topit în adâncuri, fără ca vreunul dintre noi să-l fi văzut. Motoarele unei corvete înțesate de mitraliere ca niște șepi s-au auzit lângă mine, am înregistrat cu o satisfacție sălbatică vocile încrezătoare, brațe au coborât în întuneric să mă apuce și m-au tras afară din haos.

M-am năruit, stors de vlagă și greu ca plumbul, lângă bocancii salvatorilor mei, ca să zac cu ceilalți supraviețuitori, unii cu răni pe care sângele se înnegrise, câțiva goi pușcă, căci hainele le fuseseră supte de ape.

Acolo am zăcut, vibrând de viață, triumfător, îngrozit. Mi-am dat seama că-mi verificam buzunarul interior ca să mă asigur că teancul de bancnote era la locul lui, de parcă aş fi urmărit mișcările altuia, ca și cum aş fi fost două persoane, și am râs de prostia celuilalt eu al meu.

Puterea aburului ne-a purtat până la Accra a doua zi dimineață.